

JU Gimnazija „Slobodan Škerović“, Podgorica

**Inkluzivna kultura Gimnazije „Slobodan Škerović“
(istraživanje učenika obrazovne grupe 430)**

Mentor: Dijana Janković

**Učenici: Despot Ksenija, Vukčević
Katarina, Rajković Milena, Jovović
Itana, Šofranac Sonja,
Vukadinović Anastasija, Trifunović
Jana, Adrović Dina, Baošić Vuk,
Ganjola Alen, Čirgić Amar,
Mićković Milena, Kalezić Mia,
Grbović Anja**

Oktober, 2022. godine

Podgorica

Uvod:

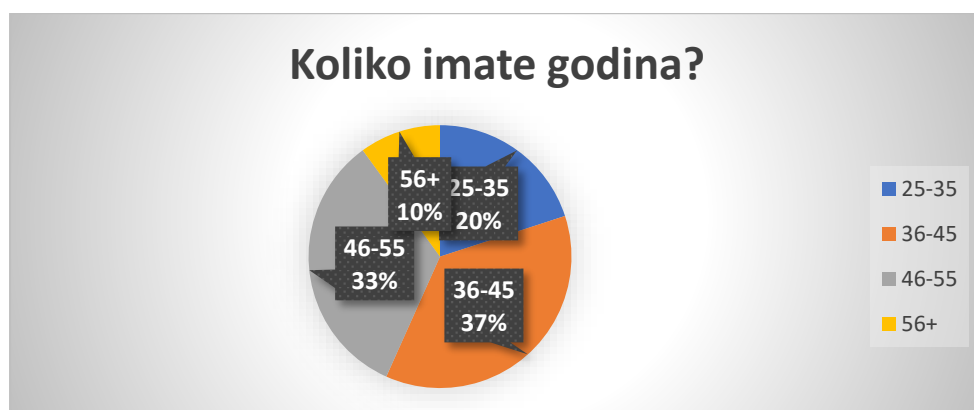
U susret proslave Dana inkluzije, učenici obrazovne grupe 430, koji izučavaju predmet Pojedinaac u grupi, odlučili su da primjenom raznovrsnih tehnika socio-psihološkog istraživanja otkriju u kojoj mjeri su u našoj školi zastupljene vrijednosti inkluzivne i uopšteno demokratske kulture.

U svom istraživanju koristili su anketu, fokus grupe, skalu socijalne distance a takođe su analizirali i školske aktivnosti u prethodne dvije godine. U nastavku su predstavljeni i interpretirani dobijeni rezultati.

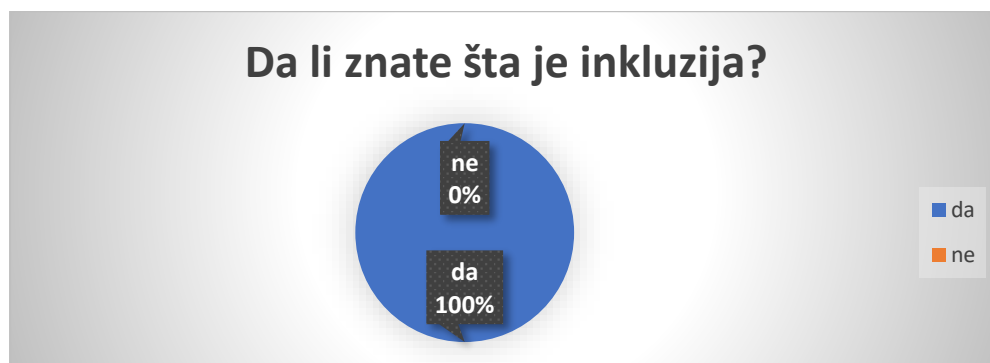
Rezultati anketa

Anketa sa nastavnicima

U anketi je učestvovao 31 nastavnik naše škole. Najveći dio nastavnika koji su uzeli učešće u anketi ima više od 36 godina (70%).

Svi nastavnici izjasnili su se da poznaju značenje termina inkluzija.

Najveći dio nastavnika je sa ovim pojmom upoznat kroz dodatne oblike edukacije, dok je svega trećina nastavnika imalo priliku da o ovom pojmu izučava u okviru studija.

Ako ste upoznati s ovim pojmom, na koji način ste saznali njegovo značenje

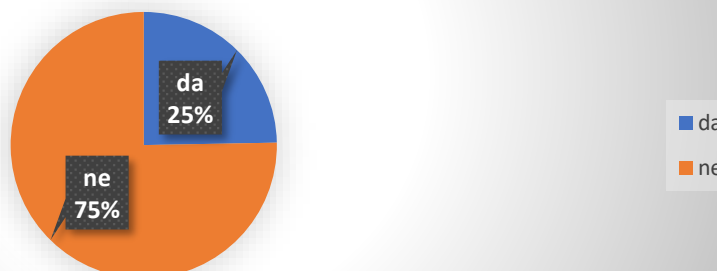
Niko od ispitanih nastavnika nije odjeljenjski starješina učenika sa smetnjama u razvoju.

Da li ste razredni starješina učeniku sa smetnjama u razvoju?

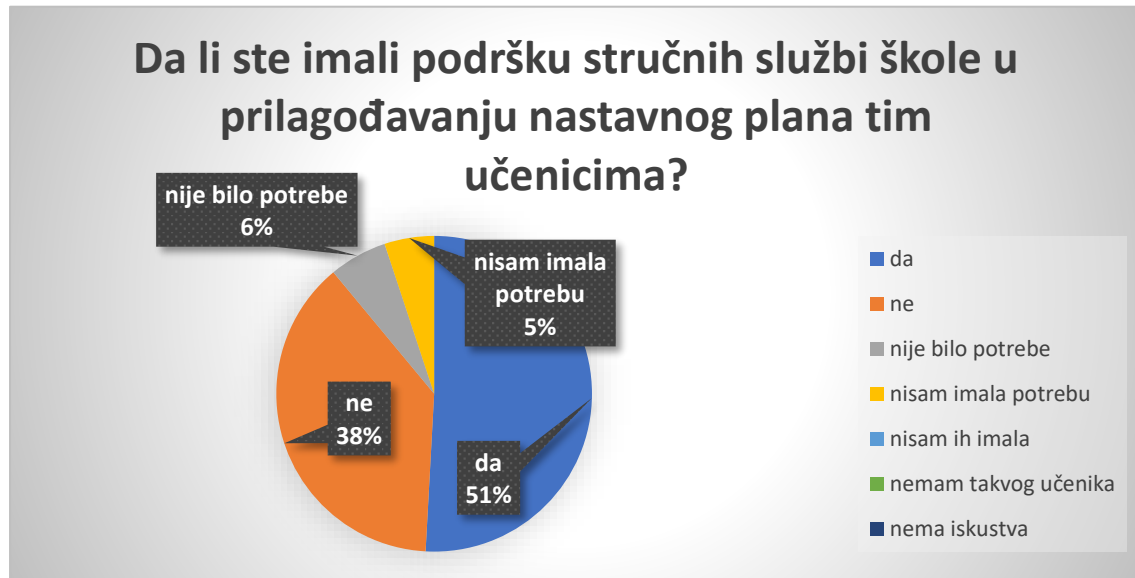

Četvrtina ispitanih nastavnika izjasnilo se da predaje učeniku sa smetnjama u razvoju.

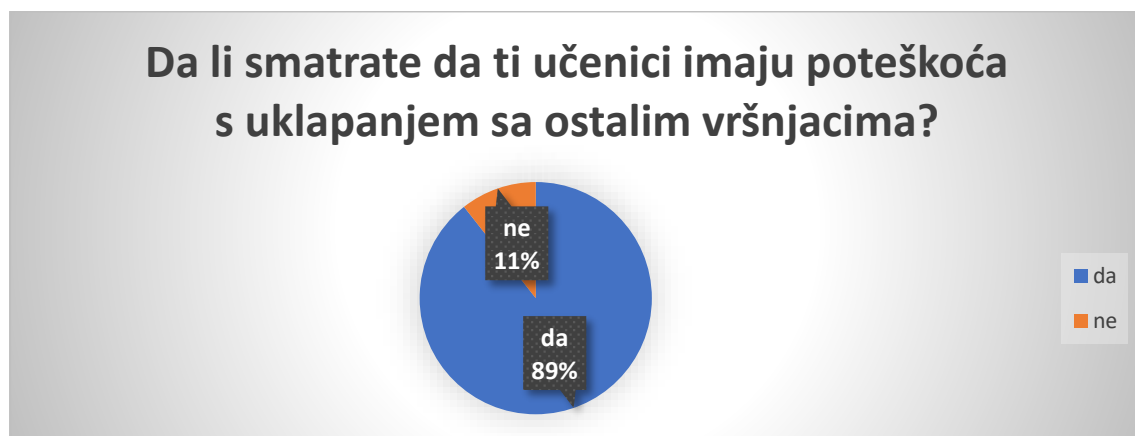
Da li predajete učeniku sa smetnjama u razvoju?

Što se tiče podrške stručnih službi u radu sa djecom sa smetnjama u razvoju, polovina nastavnika se izjasnila da su imali potrebnu pomoć, dok 38% njih smatra da je podrška u ovom smislu izostala.

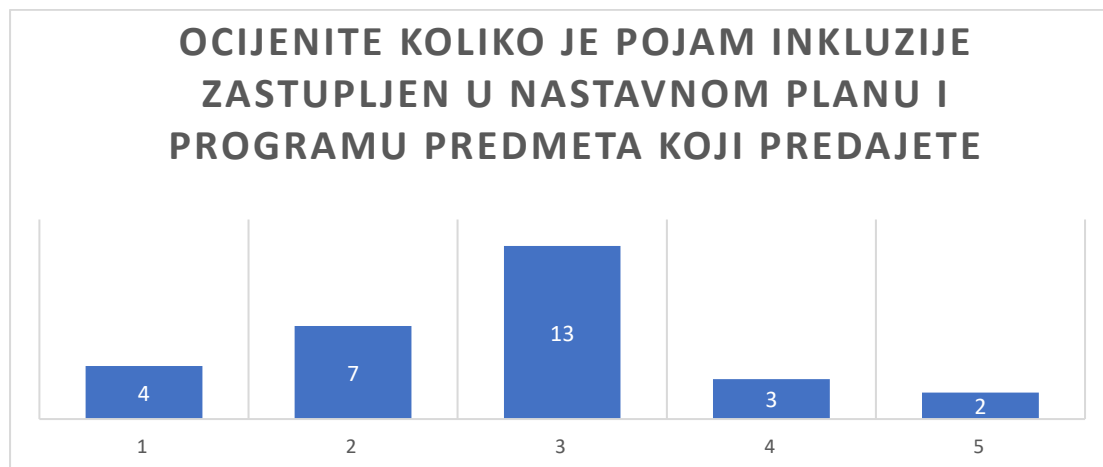
Većina od 89% ispitanik nastavnika smatra da učenici sa smetnjama u razvoju imaju teškoća da se integrišu u društvo vršnjaka.

Na pitanje kako nastavnici procjenjuju organizaciju školskog prostora radi lakšeg funkcionisanja učenika sa tjelesnim smetnjama većina nastavnika je davala neutralan odgovor.

Mali dio ispitanih nastavnika (16%) procjenili je da je pojam inkluzije zastupljen u značajnoj mjeri u nastavnim planovima i programima predmeta koji predaju.

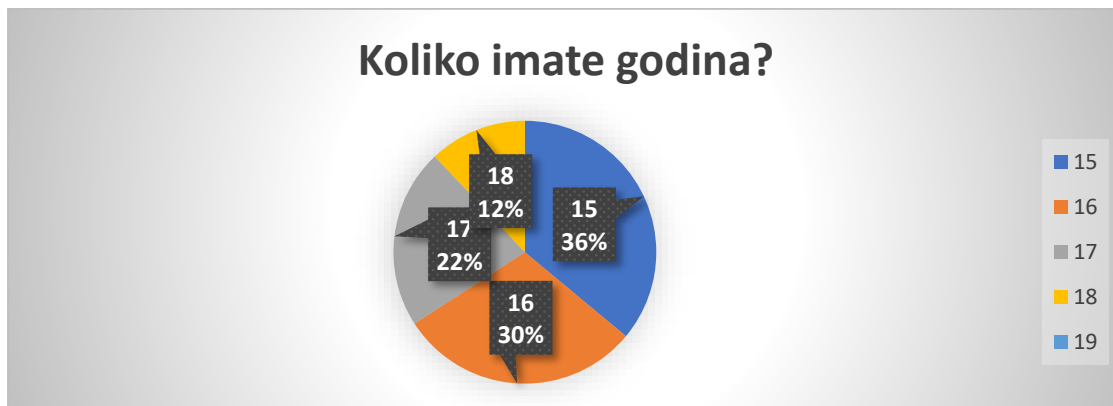
Kada je u pitanju procjena stepena uključenosti djece sa smetnjama u razvoju i manjinskih grupa u našoj školi nastavnici su većinom bili neodučni.

Zaključak ankete je da nastavnici naše škole nemaju mnogo iskustva u radu sa djecom sa smetnjama u razvoju i da u većini nisu sigurni kako bi procijenili prilagođenost školskog sistema potrebama ovih učenika. O samom pojmu inkluzije u najvećoj mjeri su upoznati kroz dodatne vidove edukacije a podršku stručnih službi dobijaju polovično.

Anketa sa učenicima

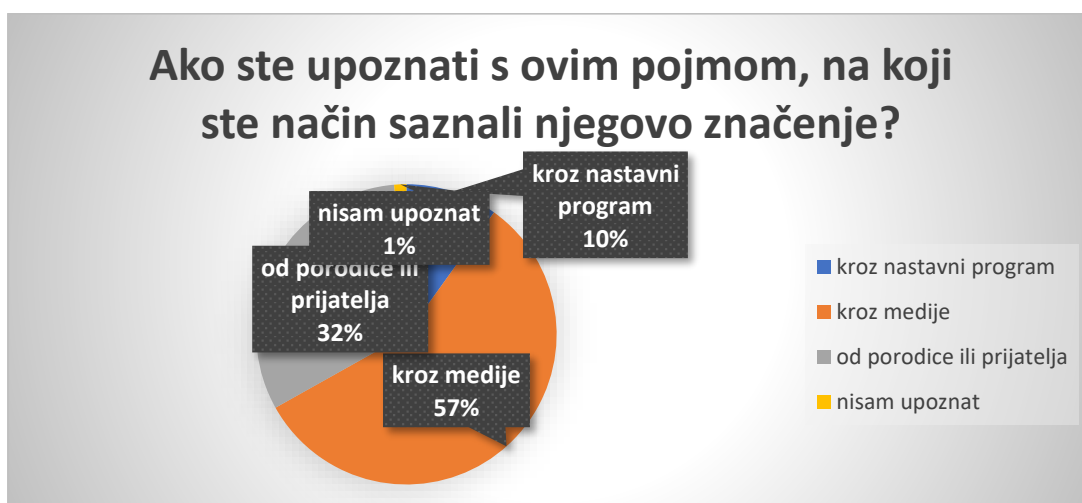
U anketi je učestvovalo 175 učenika, a u većini su bili zastupljeni učenici uzrasta od 15 i 16 godina.

Za razliku od nastavnika većini učenika nije poznat pojam inkluzija.

Najveći dio učenika upoznat je sa ovim pojmom kroz medije (57%), a svaki deseti učenik kroz nastavni program.

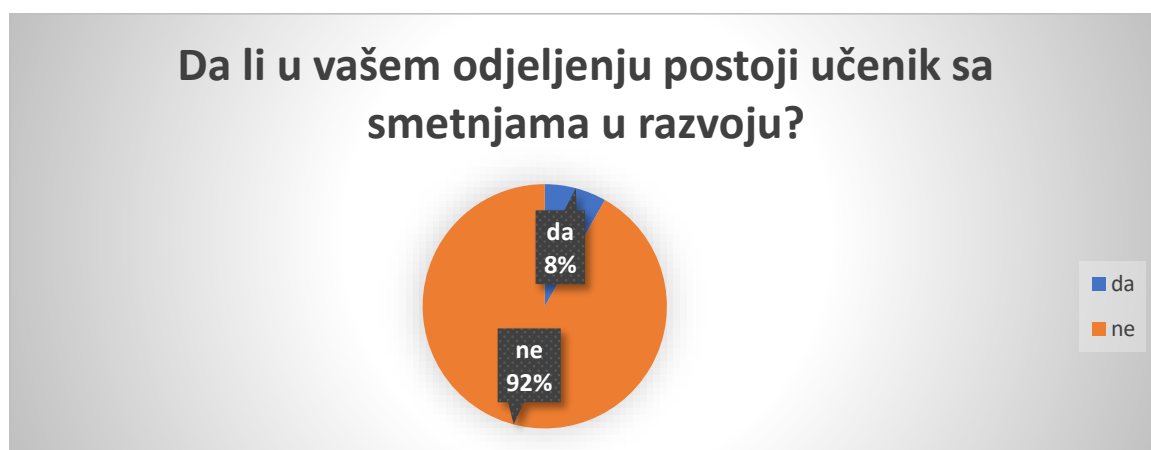

Analiza odgovora na pitanja: Ako pratite predmete koji sadrže lekcije o uključivanju socijalnih manjina u društvene zajednice, koji su to predmeti?

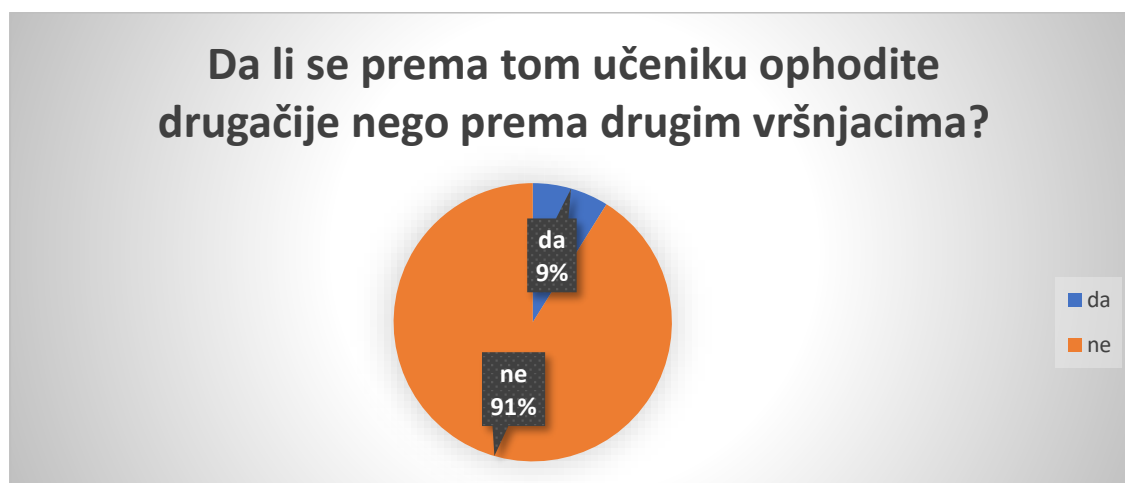
- Ne pratim – 17 učenika
- Socijologija – 10 učenika
- Psihologija – 5 učenika
- Istorija – 5 učenika
- Zdravi stilovi života – 3 učenika
- Geografija – 3 učenika
- Matematika, Fizičko vaspitanje, Sociologija kulture, Debata, Evropske integracije – po 1 učenik

Ukupno 44 učenika je imenovalo nastavni predmet u okviru koga su imali priliku da se upoznaju sa pojmom inkluzije, i većina njih je prepoznala sociologiju, a zatim psihologiju, istoriju i geografiju.

Ukupno 14 učenika označilo je da idu u odjeljenje sa učenikom koji ima smetnje u razvoju.

Samo 1 učenik smatra da se prema učeniku sa smetnjama u razvoju u odjeljenju ophode drugačije, što nije u skladu sa odgovorima nastavnika koji većinom primjećuju da postoje teškoće sa uklapanjem u društvo.

Za razliku od nastavnika učenici su pozitivnije ocjenili prilagođenost školskog prostora učenicima sa tjelesnim smetnjama.

Većina učenika (79%) nikada nije prisustvovala radionicama na temu Inkluzije.

Analiza odgovora na pitanje: Da li lično, smetnje u razvoju neke osobe predstavljaju barijere u druženju sa njom?

- Ne – 66 učenika
- Da – 4 učenika
- Zavisí – 17 učenika

Veliki broj se ne slaže da treba da postoje barijere između druženja i da smo svi jednaki, ali ima i onih koji smatraju da zavisi od osobe hoće li njihova smetnja praviti problema u komunikaciji.

Zaključak je da manji dio učenika (8%) ima iskustvo druženja sa učenicima sa smetnjama u razvoju kroz učenje u istom odjeljenju. Većina učenika nije upoznata sa ovim pojmom. Oni koji su informisani do saznanje su došli većinom kroz medije, a u školi kroz nastavne programe sociologije, psihologije, istorije i geografije i rijetke radionice na tu temu. Učenici su generalno pokazali stav otovorenosti prema druženju sa učenicima sa smetnjama u razvoju i smatraju da ne postoje razlike u načinu kako se vršnjaci ophode prema njima.

Nalazi fokus grupa

Fokus grupa sa nastavnicima

Inkluzivnost i inkluzivno obrazovanje bile su teme fokus grupe sprovedene od strane ispitivača, učenice 4. razreda Gimnazije „Slobodan Škerović” u Podgorici. Profesori pomenute obrazovne ustanove, našli su se u ulozi ispitanika. Kako su to predavači različitih školskih predmeta, upravo tako su i odgovori na određena pitanja bili drugačiji.

Opis ispitanih:

Pol: muški i ženski

Predmeti: biologija, književnost i psihologija

Radni staž: dvoje od 10 do 15 godina, jedno manje od 10 godina

Transkript intervjua:

1. Koliko ste upoznati sa pojmom „inkluzija” i šta taj pojam podrazumijeva?

Od troje ispitanih profesora, jedan se sa pojmom „inkluzija” upoznao još za vrijeme osnovne škole. Naime, predavač je nekada bio član odjeljenja zajedno sa učenikom koji je, po njegovim riječima, bio zreo za inkluzivno obrazovanje, te ih je tada učiteljica i upoznala sa samim pojmom. Međutim, kako je sagovornik i naglasio, resursni centri tada nijesu bili u punom kapacitetu, pa je učiteljica uključila pomenutog učenika u opšte obrazovanje i on je postao dio odjeljenja. Drugi predavač se sa pojmom „inkluzija” upoznao iz medija jer, u trenutku kada je pohađao osnovnu školu, nije bilo učenika koji su zahtijevali potrebe tog tipa. Sagovornik je izneo mišljenje da, prema značenju, ovaj termin predstavlja: „uvođenje učenika sa posebnim potrebama u proces redovne nastave i prilagođavanje njih samih ambijentu učionice i ostalim učenicima”. Treći profesor je imao prilike da se sa ovim pojmom susretne za vrijeme studiranja i to kao jednim od načina za obrazovanje djece sa posebnim potrebama. Saglasan je sa prethodnim ispitanikom, da inkluzija zapravo predstavlja integrisanje djece sa posebnim potrebama u redovni obrazovni proces radi njihove socijalizacije.

2. Da li ste tokom studiranja imali priliku da istražujete o tome i na koji način?

Prema riječima ispitanika, oni su imali priliku da izučavaju o inkluziji u okviru predmeta *Pedagoška psihologija*. „Imali smo poseban *department* za inkluzivno obrazovanje i upravo taj model integrisanja učenika sa specijalnim potrebama u odnosu na svoj psiho-fizički status, tako da smo svakako radili i govorili o tome. Međutim, to je sve površno i zahtijeva duboko istraživanje i duboku analizu, da bismo o njemu mogli i govoriti na pravi način”, kazao je jedan od ispitanih, sa čime su se ostali i složili.

3. Prema vašem mišljenju, koliko je razvijena svijest ljudi, a koliko sam sistem po pitanju inkluzije u obrazovanju?

„Mi nemamo puno iskustva sa tom 'punom inkluzijom', nemamo ni obezbijeden sistem podrške. Kao prvo, nemamo neke tehničke uslove, fizičke i prostorne da bi to moglo da se realizuje u punoj mjeri, to je negdje moj utisak...Znam da postoji resursni centar kao podrška”, kazao je treći ispitanik, na šta se prvi nadovezao da postoje tri resursna centra koji, po njegovim riječima, broje mali broj polaznika. „Svijest ljudi je razvijena, ali je problem u sistemu”, naglasio je prvi ispitanik. „Što se tiče svijesti, ne bih se složila sa kolegom. Nije razvijena svijest. Upravo podatak, koliko djece zahtijeva inkluzivno obrazovanje, tačnije, koji pripadaju toj grupi, pohađa škole. Mislim da je mnogo više djece koja nemaju rješenje o tome da su učenici sa posebnim potrebama. Ako kažemo posebne potrebe, to su različiti stepeni, jer postoje problemi koji nijesu vidljivi, kao na primjer disleksija i disgrafija. U većini slučajeva, takva djeca nemaju rješenje, oni su redovni učenici. Profesori za to ne znaju, a ne znaju zato što njihovi roditelji ne žele da prepoznaju problem. Upravo tu svijest nije razvijena kod roditelja, jer pokušavaju to da prikriju. S druge strane, imamo i djecu koja su, nažalost, u kolicima zbog nekog fizičkog oštećenja i oni nemaju pristup svakoj školi. Škole su sagrađene kada nije bilo inkluzije, nemaju adekvatan prilaz, učionice...i to im sve otežava. Naša škola sve to ima, jer je naknadno urađeno”, objasnio je drugi predavač.

4.Šta biste promijenili u sistemu?

Složili su se da je problem u resursnom centru i zakonu koji postavlja kriterijume za upis djece sa smetnjama u razvoju. „Sistem samo traga za novcem, a kada se traga samo za novcem gubi se ona smisao ljudskosti i empatije. To su dvije stavke koje su potrebne da jedan sistem radi po kvalitetnom profilu kada je u pitanju inkluzivno obrazovanje. U suštini, promijenio bih rad resursnog centra i kriterijume po kojima se učenici upisuju u druge škole”, kazao je prvi ispitanik. „Mislim da bi trebalo promijeniti kompletan obrazovni sistem. Prebukiranost grupa u vrtićima, brojnost odjeljenja u školama, mislim da sve to nepovoljno utiče na mogućnost da se kvalitetno radi po pitanju inkluzije. Nemamo dovoljno prostornih kapaciteta, potreba za drugom gimnazijom postoji još otkad”, mišljenja je treći predavač, na šta se nadovezuje prvi i govori da je prisutan nedostatak kadra, dok je ovaj postojeći, jako loš.

5. Da li imate iskustva u radu sa djecom koja zahtijevaju bilo kakvu vrstu inkluzije?

Drugi predavač ima iskustva u radu sa djecom koja zahtijevaju inkluziju, kao i podršku i savjete za rad sa učenikom, ali svemu tome otežavaju roditelji, koji skrivaju problem svog djeteta. „Problem je što roditelji ne žele da druga djeca znaju da on ima taj problem”, naglasio je ispitanik. Složili su se da su oni upravo tu da se svemu prilagode i da kroz iskustva ovog tipa uče o tome.

6.Kakav je položaj osoba sa smetnjama u razvoju u našoj zemlji, po pitanju obavljanja svakodnevnih aktivnosti i prihvatanja u društvu?

Stava su da dosta dobro funkcioniše prostor, kada je u pitanju grad. Takođe, sama škola je opremljena svime što bi takvim osobama olakšalo obavljanje svakodnevnih aktivnosti, kazali su ispitanici. „Smatram da osobe jesu diskriminisane, jer ljudi u Crnoj Gori ne žele da im se prilagode”, riječi su jednog od ispitanika. „Mislim da je situacija

mnogo bolja nego što je nekada bila, kada se govori o dostupnosti, ali bi svakako sve to moglo da bude bolje. Podizanje svijesti je nešto na čemu treba raditi”, složili su se profesori.

Zaključak:

Prema dobijenim informacijama, zaključujemo da su profesori informisani i upoznati sa inkluzijom. Plan izučavanja inkluzije na fakultetima, posebno za ljude koji planiraju da rade u prosvjeti, postoji, ali je površan, što je svakako jedan od problema. Kako su naveli, svijest kod ljudi postoji, ali treba raditi na tome da se razvija. Sistemska podrška je prisutna, kada govorimo o glavnom gradu i tehničkim uslovima koje on pruža, ali glavni problem je upravo u samom radu resursnog centra i obrazovnom sistemu. Najveći problem su svakako roditelji, koji pokušavaju da prikriju problem svog djeteta, što zapravo dodatno otežava njihovom razvoju i učenju, pa tako i drugoj djeci koja dijele učionicu sa istim.

Fokus grupa sa učenicima

Inkluzivnost je bila tema intervjuja koji su sprovele učenice 4. razreda Gimnazije „Slobodan Škerović”, a bila su ispitana tri učenika gimnazije.

Opis ispitanih:

Pol: ženski

Razred: 4.

1. Koliko ste upoznati sa pojmom inkluzije?

Dva od tri učenika nikada prije nisu imali priliku da se upoznaju sa pojmom inkluzije, dok je učenica koja je znala o inkluziji, čula o tome u školi, jer je u osnovnoj školi u svom odeljenju imala drugaricu sa smetnjama u razvoju.

2. Šta mislite koliko je teško tim učenicima da se uklope u društvo?

Svi smatraju da im je veoma teško da se uklope, sa obzirom da naša okolina (škole, poslovi, sami ljudi) nije prilagođena njihovim poteškoćama, jer je ponekad i osobama bez smetnja u razvoju teško da se uklope.

3. Sa druge strane, šta mislite koliko je društvo spremno da ih prihvati?

Svi učenici misle da društvo nije toliko spremno da ih prihvati. Jedan učenik kaže da vjerovatno ima djece sa dobrom dušom, ali da je i njima teško da se odvoje i izdvajaju od okoline. „Danas je društvo bolje upoznato sa pojmom inkluzije i kako se treba ponašati prema tim učenicima, bolje upoznato nego kada sam bila u osnovnoj školi, ali ponovo ne dovoljno”, kaže učenica koja je bila upoznata sa pojmom inkluzije. „lako je istina da postoje neka pomagala za ljude sa različitim fizičkim i psihičkim manama, poput posebnih škola, renoviranih trotoara za slijepe itd, i dalje se ne slušaju dovoljno roditelji i članovi porodice djece i odraslih sa smetnjom u razvoju. Mnogim roditeljima

smeta što moraju svoju djecu da vode u posebne škole, jer ih tako samo više izoluju od svijeta, i trebalo bi više škola da ima prilagođenu nastavu za maloljetne sa fizičkim hendikepom i blažim psihičkim manama”, kaže jedan učenik.

4. Kako se društvo ponaša prema tim učenicima?

Svi učenici se slažu da ih ljudi ne tretiraju dobro, jer nisu dovoljno učeni o tome kako treba postupati prema njima i da se boje onih koji su drugačiji od njih. „Ljudi ih ili tretiraju negativno ili ignorišu”, kazao je jedan učenik na šta se nadovezao drugi učenik: „Postoji slučajeva gdje ih društvo više tretira kao žrtvu ili smetnju, nego kao osobu”. „Ljudi nisu učeni da imaju empatiju ili razumijevanje prema tim pripadnicima društva, zbog čega dolazi do zanemarivanja njihovih potreba”, dodao je još jedan učenik.

5. Šta mislite, imaju li škole dovoljno razvijen sistem za njihovo obrazovanje?

Dva učenika se slažu da škole nemaju dobro razvijen sistem za njihovo obrazovanje, dok jedan učenik nije imao mišljenje o tome, jer nije dovoljno upoznat sa školskim sistemom. „Mislim da bi trebalo biti više profesora namijenjenih konkretno za rad s njima i oni trebaju naglašavati drugoj djeci kako nije 'strašno' popričati s nekim različitim, sigurno ce nešto novo naučiti”, rekao je jedan učenik. „Iako je teško uklopiti učenike sa većim smetnjama u razvoju u ostalim školama, za onu djecu sa manjim mentalnim poteškoćama i dalje mogu prilagoditi knjige, raspored časova i ostali pribor”, kaže drugi učenik.

Zaključak:

Prema dobijenim informacijama, vidimo da su rijetko koji učenici upoznati sa pojmom inkluzije, ukoliko prije nisu imali priliku da se sretne sa osobom sa smetnjama u razvoju. Učenici su uglavnom iskazali negativan stav prema mogućnostima djece sa smetnjama u razvoju u našoj sredini kako za školovanje, tako i za svakodnevni život i funkcionisanje. Složni su u stavu da im treba omogućiti uslove za integraciju u redovne škole i da istovremeno treba jačati svijest i vrline empatije kod ostalih učenika.

Fokus grupa sa učenicima iz inostranstva

U susret Danu inkluzije, koji se obilježava 11. oktobra, učenici IV razreda gimnazije „Slobodan Škerović” dobili su zadatak da se oprobaju u ulozi ispitivača. S tim u vezi, izabrali su fokusne grupe i odgovarajuće metode istraživanja.

Opis ispitanika:

Pol: ženski i muški

Razred: prvi i drugi

Smjer: matematički i opšti

Godište: 2004 – 2007

Nacionalnost: ruska i turska

1. Da li ste upoznati sa pojmom „inkluzija” i šta predstavlja inkluzivnost?

Troje od četvoro ispitanika nisu bili upoznati sa ovim pojmom, čime zaključujemo da se o istom ne govori dovoljno u obrazovanju. Da bi djeca mogla da prihvate razlike među sobom, potrebna je edukacija i empatija. Koliko je to bilo moguće, s obzirom na poteškoće u komunikaciji sa sagovornicima koji uopšte ne govore naš jezik i veoma slabo govore engleski, objasnili smo im šta inkluzivnost predstavlja i koja je njena suština.

2. Imate li poteškoće u učenju i osjećate li da su drugari koji tečno govore naš jezik u prednosti u odnosu na vas?

Troje od četvoro ispitanika izrazili su da im veoma teško pada sporazumijevanje i učenje, kao i da zaostaju u odnosu na druge. Kod četvrte učenice naišli smo na nesvakidašnji način razmišljanja. Ona smatra da njeni problemi sa učenjem i uslovi pod kojima dobija ocjene nisu krivica njenih vršnjaka, te da nema razloga za upoređivanje sebe sa drugima. Sve što može je da prihvati sistem i potrudi se da nadoknadi neznanje jezika duplim radom i trudom. Radeći na ovom istraživanju shvatili smo da postoji mnogo rupa u našem sistemu školstva i da djeci iz manjinskih grupa treba obezbijediti bolje uslove za sticanje znanja i rezultata (spuštanje kriterijuma u slučaju pohađanja nastave na našem jeziku, ako nema dovoljno učenika zbog kojih bi se obezbijedilo sprovođenje nastave na engleskom ili nekom drugom jeziku i sl.). Ovi učenici nailaze na brojne izazove i prepreke u obrazovanju, kao i u socijalizaciji.

3. Da li u vašoj državi postoji sistem koji podržava inkluzivnost (da li ste se u školi sretali sa djecom sa smetnjama u razvoju)?

Nisu imali iskustva sa vršnjacima koji imaju smetnje u razvoju i naglasili su da u njihovoj matičnoj državi postoje „obične i specijalne škole”. Jedan ispitanik nije znao za to da djeca dobijaju asistenta u nastavi, već je kazao da svaki učenik ide u školu koja je osmišljena za njegove potrebe. Drugi ispitanik dodao je da je mnogo lakše odvojiti djecu u zasebne škole kako bi im se pažnja posvetila na pravi način i kako bi se razvoj odvijao pravilno, u skladu sa mogućnostima pojedinca, ali i da nemaju problem sa prihvatanjem različitosti.

4. Da li se naši profesori trude da vam posvete posebnu pažnju i pomognu u savladavanju gradiva?

Dvoje ispitanika odgovorilo je potvrdno. Treća učenica ima asistenta u nastavi koji radi sve kako bi joj olakšao na predavanjima i van njih, dok četvrta učenica (koja je naučila da govori naš jezik u toku perioda od dvije godine života u Crnoj Gori) nije imala značajnu pomoć od profesora u osnovnoj školi, već se oslonila na samostalno učenje jezika kod kuće, a u Gimnaziji se prema njoj dobro ophode.

5. Kako vas tretiraju đaci naše škole?

Pohvalili su učenike gimnazije i kazali da su prihvaćeni i dobijaju pomoć, da nisu diskriminirani i da im je u našoj školi lijepo. Osim toga, našim učenicima je zanimljivo da se druže sa strancima, jer ih ne sreću često u Crnoj Gori. Uspostavljanje komunikacije i građenje prijateljstava nije lako, ali se obje strane trude.

6. Da li ste aktivni na predavanjima?

Troje učenika koji gotovo uopšte ne govore naš jezik ne učestvuju aktivno u nastavi zbog jezičke barijere, a učenica koja zna da se sporazumijeva ima strah da ne napravi gramatičku grešku i samim tim nema samopouzdanja da se javlja na časovima. U ovakvim okolnostima veoma je prisutan strah od osude i podsmijavanja, tako da simptomi anksioznosti kod učenika mogu biti česti.

Zaključak:

Nakon završenog intervjua bili smo prijatno iznenađeni činjenicom da naši vršnjaci u tolikom broju prihvataju manjine i ne diskriminišu ih, već im pomažu. Profesori gimnazije „Slobodan Škerović“ su dobili pohvale. Shvatili smo koliko je neizvodljivo napraviti sistem za strance u Crnoj Gori, jer ih nema dovoljno da bi se otvorila internacionalna škola, tako da moraju da pohađaju nastavu na crnogorskom jeziku. Ovi učenici su pod velikim pritiskom i, pored problema sa učenjem, imaju velike poteškoće u socijalizaciji, koja je jednako značajna za razvoj i mentalno zdravlje. Konačno, suočili smo se sa velikim izazovom – pronaći zajednički jezik i sporazumjeti se sa stranim učenicima koje, pritom, vidimo prvi put. U procesu smo koristili 4 jezika, kao i mimiku i šale, kako bi ublažili nelagodnosti prvog susreta i jezičke barijere.

Rezultati skale socijalne distance

Kako bi utvrdili koliko su u našoj školi izražene predrasude prema manjinskim grupama zadali smo Bogardusovu skalu socijalne distance kojom su obuhvaćene sljedeće grupe: Muslimani, Hrvati, Romi, osobe sa posebnim potrebama, homoseksualci i transrodne osobe.

Da li biste prihvatili	Muslimana	Hrvata	Roma	Osobu sa posebnim potrebama	Homoseksualca	Transrodnu osobu
Bračnog druga	39.71%	35.29%	25.00%	27.94%	26.47%	30.88%
Prijatelja	27.94%	27.94%	33.82%	35.29%	22.06%	25.00%
Kolegu	14.71%	17.65%	17.65%	22.06%	22.06%	10.29%
Susjeda	1.47%	5.88%	4.41%	1.47%	8.82%	7.35%
Državljanina	2.94%	2.94%	8.82%	5.88%	4.41%	8.82%
Turistu	2.94%	2.94%	2.94%	1.47%	5.88%	7.35%
Nemogućnost života u istoj državi	10.29%	7.35%	7.35%	5.88%	10.29%	10.29%

Prema prikupljenim podacima uočava se da su predrasude izražene u značajnoj mjeri, jer najveće stepene socijalne distance (5,6,7) pokazuje od 13 do 20% ispitanih učenika u zavisnosti od grupe. Prema osobama sa posebnim potrebama distanca je manja nego prema ostalim manjinama (nacionalnim, etničkim i seksualnim) ali je i dalje veoma izražena što nije u skladu sa stavom otvorenosti koji su učenici iskazali kroz anketu i fokus grupu.

Analiza aktivnosti na temu inkluzije u prethodne dvije školske godine (2020/21. i 2021/22)

Učenici podgoričke gimnazije poznati su po raznim takmičenjima, vannastavnim aktivnostima i oglednoj nastavi. Pored činjenice da na raznim poljima kako sporta, književnosti, nauke pa čak i umjetnosti, ostvaruju sjajne rezultate, zalažu se za postojanje i uvažavanje različitosti. Kroz posljednjih nekoliko godina, u okviru škole organizovala su se dešavanja sa ciljem podizanja svijesti i učenja đaka da prihvataju različitosti.

Svjesni smo u kakvom se položaju djeca sa smetnjama u razvoju mogu naći u društvu. Znamo da se često susreću sa predrasudama, problemima u školovanju ali i u svakodnevnom životu. Naši gimnazijalci potrudili su se da skrenu pažnju na probleme sa kojima se vršnjaci suočavaju, i pokrenuli razne inicijative da o tome informišu đake gimnazije ali i đake drugih škola u Podgorici.

U okviru ovih dešavanja održano je predavanje o vršnjačkom nasilju. Predstavnici Centra bezbjednosti govorili su o preventivnom djelovanju. Učenici su imali priliku da nauče na koji način mogu prepoznati problem i na koji ga način riješiti.

U učionicama gimnazije, obilježen je i Međunarodni dan tolerancije, čime je škola još jednom pokazala svoju vaspitno-obrazovnu ulogu u društvu i važnost koju posjeduje za kreiranje ukupnog društvenog ambijenta.

Naši profesori i učenici angažovali su se kako bi pripremili online pričaonicu povodom Dana inkluzije. Aktivnost koju treba istaći jeste organizacija inkluzivnog filmskog kampa „Uhvati film 2020”. Učenice Elena i Katarina Vujošević, učestvovala su u ovom projektu kom je zadatak bio prikazati život djece sa invaliditetom i one su tu temu izrazile kroz umjetnost baleta.

Radionica o predrasudama i stereotipima ostavila je snažan utisak na učenike. U Omladinskom klubu je 10. marta održana pomenuta radionica u saradnji sa učenicama SSŠ „Spasoje Raspopović”. Prisustvovali su i profesori Mira Mrdak, Ana Vukoravović i Miloš Laković.

Učenici naše škole su u saradnji sa profesoricom Marijom Kovačević učestvovali u radionicama pod nazivom „Inkluzija i demokratija” koje su dio akcije „Kvalitetno obrazovanje za sve”. Cilj ovog projekta jeste unaprjeđenje demokratskog obrazovnog okruženja i stvaranje pozitivnog ambijenta za sve učenike sa posebnim obrazovnim potrebama.

Ovo su samo neke od ideja naših vrijednih gimnazijalaca kojima je bio zadatak da probude svijest svojih vršnjaka i doprinesu poboljšanju položaja djece sa invaliditetom i smetnjama u razvoju u našem društvu. Nadamo se da će budući učenici imati još više ideja koje će ostvariti uz pomoć profesora i vršnjaka, i da će doprinijeti rješavanju ovog globalnog problema.

Siže zaključaka:

Nastavnici naše škole nemaju mnogo iskustva u radu sa djecom sa smetnjama u razvoju i da u većini nisu sigurni kako bi procijenili prilagođenost naše ustanove potrebama ovih učenika. O samom pojmu inkluzije u najvećoj mjeri su upoznati kroz dodatne vidove edukacije a oni koji rade sa djecom sa smetnjama u razvoju podršku stručnih službi dobijaju sporadično. Kao najveće probleme prepoznaju nedostatak svijesti kod roditelja koji pokušavaju da prikriju problem svog djeteta, i teškoće sa implementacijom inkluzije u praksi zbog nedovoljno razvijenog obrazovnog sistema, u vidu odgovarajućeg kadra, kao i tehničkih uslova.

Mali broj učenika naše škole (8%) ima iskustvo druženja sa učenicima sa smetnjama u razvoju kroz učenje u istom odjeljenju. U manjini su učenici koji su informisani o pojmu inkluzije a do tog saznanja su došli većinom kroz medije. U školi je ova tema u najvećoj mjeri zastupljena kroz nastavu društvenih nauka: sociologije, psihologije, istorije i geografije. Učenici su generalno pokazali stav otvorenosti prema druženju sa učenicima sa smetnjama u razvoju i smatraju da ne postoje razlike u načinu kako se vršnjaci ophode prema njima. Složni su u stavu da im treba omogućiti uslove za integraciju u redovne škole i da istovremeno treba jačati svijest i vrline empatije kod ostalih učenika. Kroz razgovor sa učenicima iz inostranstva saznali smo da se u našoj školi osjećaju prihvaćeno, da nemaju iskustvo diskriminacije već pomoći i podrške od strane učenika i nastavnika. Učenici koji su bili u ulozi ispitivača stekli su dublje razumijevanje pojačanih zahtjeva sa kojima se ovi učenici susreću zbog jezičke barijere.

Možemo zaključiti da je inkluzivna kultura naše škole razvijena u zadovoljavajućoj mjeri uprkos činjenici da je naše iskustvo sa inkluzijom veoma ograničeno. Pretpostavka je da će se ta kultura razvijati zajedno sa većim brojem učenika koji će se po principu inkluzije uključivati u našu školu. Gimnazijalci su otvoreni za prihvatanje a nastavnici spremni da budu adekvatna podrška.